

KRÍŽ NA PILCOVOM A LIPA

Na začiatku dediny od Trenčína stojí kríž a majestátna lipa. Sú snáď pripomienkou jednej z najväčších bitiek na Slovensku, ktorá sa tu odohrala 3.8.1708.

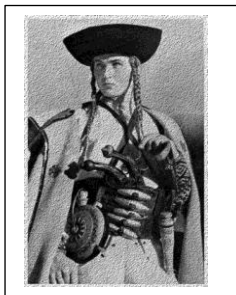
V 16. storočí nastúpili na uhorský trón Habsburgovci. V Uhorsku mala veľké privilégia šľachta a Habsburgovci sa jej snažili oklieštiť. To viedlo k tzv. stavovským povstaniam proti cisárovi. Posledným a najväčším bolo povstanie, ktoré viedol knieža František Rákoci II. (1676-1735) a trvalo 8 rokov. Rákociho vojaci sa volali kuruci, cisárski labanci. Rákoci poddaným sľuboval slobodu a pridelenie pôdy, mešťanom a zemanom náboženskú slobodu. Povstalci mali už v roku 1704 obsadené temer celé územie dnešného Slovenska i Sedmohradska. Cisárske vojská už ovládali len Bratislavu, Leopoldov a Trenčín.

Od roku 1704 kuruci obliehali Trenčín, v ktorom bola na hrade cisárska posádka. Do mesta sa tak nemohli dostať zásoby potravín, ľudia zomierali od hladu a na skorbut. Skazu zavýšil veľký požiar 14. mája 1708, keď vyhorel skoro celý Trenčín. V meste nastala katastrofálna situácia a bolo jasné, že sa schýľuje k rozhodujúcej bitke. Tá sa odohrala 3. augusta 1708 na Hámroch a kuruci v nej napriek dvojnásobnej početnej prevahe utrpeli obrovskú porážku.

Stred kuruckej armády bol na Hámroch, krídla boli pred Túrnu a medzi Lehotou a Soblahovom. Kuruci mali spolu okolo 15 tisíc jazdcov a pešiakov. Cisárska armáda mala len okolo 8 tisíc jazdcov a pešiakov. Terén bol pre kurucov veľmi zložitý a neprehľadný. Medzi Lehotou a Soblahovom boli vtedy dva umelé rybníky, zvyšok hrádze je vidieť dodnes pod železničnou stanicou. Rákoci pri preskakovaní priekopy niekde medzi Lehotou a Hámrami spadol z koňa a pri páde stratil vedomie. Jeho vojaci si mysleli, že bol zabitý a dali sa na útek. Cisárske vojsko v priebehu 3 hodín kurucov rozprášilo. Zajatých bolo okolo 500 kurucov, padlo ich vyše 3000. Labancov bolo zabitých len okolo 200. Hámry a časť Turnej a Lehoty boli vypálené, spustošená bola celá úroda na poliach, obyvatelia prišli o väčšinu majetku.

„... a z mŕtvych, ktorých bolo vyše poltresta tisíce, Lehoťania pochovali do 500 osôb. Obrady pohrabné vykonával trenčiansky farár Tomáš Ese. Miesto spoločného odpočinku týchto nešťastníkov bolo patrne nižšie hradskej, pri krížu, ktorý asnaď hlása smútnu ich pamiatku Práve tam, kde hradská tvorí zákluku na západ, vyorávajú roľníci ľudské kosti práchnivejúce...“

Medzi 500 zajatými kurucmi bol aj Juraj Jánošík. Z neho a z ďalších kuruckých zajatcov cisársky maršal Pálffy urobil posádku Bytčianskeho hradu. Tam bol neskôr uväznený aj zbojník Tomáš Uhorčík. Oboja sa skamarátili a pod jeho vplyvom sa stal zbojníkom aj Jánošík.

Pôvodný drevený kríž, postavený na pamiatku padlých, dávno spráchnivel, ten súčasný tu stojí len od roku 1946.

Lipa pri kríži je asi najstarším stromom v Lehote. Odborníci hovoria, že môže mať okolo 300 rokov a je teda možné, že ju zasadili spolu s krížom.

V rodine Kováčov–Križánkov sa v ústnom podaní traduje, že sú tu pochovaní dvaja synovia vtedajšieho richtára Ondreja Kováča, ktorých popravili za účasť v hurbanovskom dobrovoľníckom zbore v rokoch 1848 – 1849 v boji proti Maďarom, za národné práva Slovákov. Ako popravení za rebéliu nesmeli byť pochovaní na cintoríne do vysvätenej zeme, ale keďže dávny cintorín padlých vojakov v kurucko-labanskej bitke vysvätený bol, Križánkovci tak prešli vrchnosti cez rozum...

